

Examensarbete

2008

Mayo Lindholm

Ensemblespel och genus

**En observationsstudie vid ensemblespel ur ett
genusperspektiv**

Handledare: Bo Tobiasson

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

SAMMANFATTNING

Syftet med min observation är att se hur och om elever under en lektion i ensemblespel agerar i traditionella könsroller och om läraren skapar förutsättningar för att dessa traditionella könsroller konstrueras.

Som metod jag har valt att videodokumentera ett antal lektioner på ett estetiskt gymnasium. Två ensemblegrupper med varsin lärare observerades utifrån ett genusperspektiv. Jag har tagit tid på hur länge lärare och elever har yttrat sig för att se hur mycket utrymme man tar och får under en lektion. Jag har även frågat alla som deltagit i min undersökning om vad de själva tror om hur mycket de har yttrat sig.

Undersökningens resultat var att i de båda grupperna fanns det inga tydliga könsmonster. Lärarna uppmuntrade eleverna och i de båda grupperna fanns ett jämställt klimat.

Nyckelord: genus, genusperspektiv, könsmonster, ensembleundervisning,

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	2
Innehållsförteckning	3
FÖRORD	5
INLEDNING.....	6
ÄMNE.....	8
SYFTE.....	8
TEORETISK BAKGRUND.....	9
Jämställdhet.....	9
Könsstruktur.....	9
Normer.....	9
GENUS OCH GENUSFORSKNING	10
GENUS	10
GENUSFORSKNING	10
KÖNSMEDVETEN PEDAGOGIK.....	11
TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR.....	12
Stockholms estetiska gymnasium.....	13
METOD.....	14
OBSERVATIONSMETODER.....	14
Vad kan man observera?.....	14
Ostrukturerad form.....	14
Strukturerad form.....	14
METODVAL FÖR OBSERVATION.....	14
SKOLAN OCH DELTAGARE	15
Deltagare.....	15
Arbetets upplägg	16
Videoobservation 1.....	17
Videoobservation 2.....	18
Videoobservation 3.....	19
RESULTAT.....	20
Grupp A lektion 1.....	20
Grupp A Lektion 2.....	21
Grupp B.....	21
Resultat i tid.....	22
Deltagare.....	22
Grupp A Lektion 1 Deltagarnas svar.....	22
Grupp A Lektion 1 Resultat.....	22
Grupp A 2:a lektion.....	22
Grupp B.....	22
Deltagare.....	23
Grupp B Deltagarnas svar.....	23
Grupp B Resultat.....	23
Resultat sammanfattning.....	23
Grupp A.....	23
Grupp B.....	24
Grupp A.....	24
Grupp B.....	24
Grupp A.....	24
Grupp B.....	24

DISKUSSION.....	25
REFERENSER.....	27
LITTERATUR.....	27
WEBREFERENSER.....	27
UPPSATSER.....	28
STYRDOKUMENT.....	28

FÖRORD

Jag vill rikta mitt tack till Stockholm estetiska gymnasium som under vårterminen 2008 varmt välkomnat mig och låtit mig genomföra mina observationer på skolan. Jag vill särskilt tacka mina observationsgrupper och deras pedagoger. Utan dessa härliga musikanter hade jag inte kunnat utföra min undersökning.

INLEDNING

”Sverige är världens mest demokratiska land”. Det anser tidningen Economists analytiker som har granskat 167 länder och satt poäng med hjälp av att ha tittat på hur valsystemet och förvaltning fungerar, på politiskt deltagande, politisk kultur och medborgerliga rättigheter. Sverige är även för tredje året i rad världens mest jämställda land enligt studier som WEF (World economist forum) har gjort.¹

1921 var året då kvinnor i Sverige fick rösträtt. Mycket har förändrats sen dess men jag anser att vi har en bit kvar innan vi nått ett helt jämställt samhälle. Det gäller att vi fortsätter att sträva framåt och kontinuerligt ser över vår arbetsplats, vårt familjeliv och i vår skola för att få vårt samhälle som vi vill ha det. Det finns fortfarande många orättvisor i samhället. På många arbetsplatser tjänar män fortfarande mer än kvinnor för samma jobb. Det finns fortfarande yrken som är väldigt könsbundna.

I Lpf-94 står det att ” Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Eleverna skall uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som är kvinnligt och manligt.”.²

I skolan och i samhället i stort har vi lagar och regler för hur vi ska behandla våra medmänniskor. Alla skolor och förskolor har en likabehandlingsplan som lärare och elever tillsammans arbetar fram och som beskriver hur alla på skolan ska agera mot varandra för att skapa en trygg och jämställd skola.

Mitt intresse kring genus väcktes så sent som våren 2006 under en lektion i U o L lektion (utveckling och lärande) på Musikhögskolan i Malmö. Vi skulle två och två svara på frågan: ”Som musiklärare, behandlar eller agerar du olika mot pojkar och flickor under musikundervisningen”?

Jag och en klasskamrat (elgitarrist) började diskutera och hans åsikt var att han endast ser individen och att det inte är någon skillnad på män/pojkar och kvinnor/flickor i musiksammanhang. Kanske att några tjejer kan vara lite blyga och inte tar för sig på lektionen tycker han. Vi kom lite utanför ämnet och började prata om hur det är när vi själva musicerar i band/ensembler med både kvinnor och män. Han ansåg inte att han behandlade sina kvinnliga bandmedlemmar annorlunda och han ansåg att det är jämställt inom musiken eftersom han spelar i ett antal band/ensembler där både kvinnor och män musicerar. Våra åsikter skilde sig lite åt.

Jag har både spelat och sjungit i diverse band/ensembler sedan 15 års ålder och jag har oftast varit den enda kvinnan bland musikerna. Jag har ofta fått kommentarer bland manliga musiker som sagt: *Wow, känner du till den här musiken? ”Vet DU vilka det/de är (refererar till ett band)? Vad coolt, så du kan spela instrument också”?*

---

¹ Sveriges mest jämställda land. <http://www.aftonbladet.se/wendela/article1203614.ab>

² Lpf 94, sid 4

Dessa kommentarer skulle inte en manlig musiker få höra av sina bandmedlemmar. Nu menar jag inte att mina musikkollegor tycker mindre om mig eller säger det på ett negativt sätt utan det jag känner är att det är konstigt att inte bli betraktad som jämlik när man spelar ihop som en grupp/team.

Jag berättade för min klasskamrat den pressen jag känner när jag musicerar med manliga musiker, att jag måste prestera ännu mer än om jag spelar med bara kvinnor. Han ställde frågan om jag kände så även när vi spelar ihop (rockensemble på skolan). Mitt svar var "absolut känner jag så". Alla par fick sen berätta vad de hade kommit fram till och vi tog upp vår diskussion. Många av männen i klassen instämde med min klasskamrat och några av kvinnorna höll med mig att de också hade känt samma press att man som kvinna måste kunna så mycket mer om allt för att bli accepterad och respekterad.

Efter den diskussionen fick jag mig en ordentlig tankeställare. Varför är det så? Hur många tjejer/kvinnor känner denna press och ångest över att inte riktigt räcka till i sitt musicerande? Hur kom det sig att jag inte tänkt på detta angående mitt eget musicerande ihop med andra musikanter tidigare? Det har tagit mig 14 år att våga säga högt inför andra musiker att jag är sångerska och musiker. Var kommer denna press och osäkerhet ifrån? Är det bara ens egna tankar som kanske spökar pga dålig självkänsla? Får tjejer tillräckligt stöd och uppmuntran från vuxna i sin omgivning? Vilka kvinnliga musikförebilder har vi i vår kultur? Det finns så få kända kvinnliga musiker inom pop- och rockgenren som blir uppmärksammade.

Om man tittar på gitarrtidningen Fuzz³ 15 senaste omslag är det bara män och manliga rockgrupper som pryder omslaget.

Så vart har våra kvinnliga förebilder tagit vägen? Man kanske kan tycka att det är konstigt att så många kvinnor på musikhögskolans musikhögskolans musikhögskolans utbildning har sång som huvudinstrument, men vilka förebilder fanns det under vår barndomstid? Både jag och mina tjejkompisar växte upp på 80-talet med idoler som Carola, Lena PH, Madonna, Janet Jackson.

I min klass i Malmö med både studenter på musikhögskolans utbildningen fanns det 13 killar varav en hade sång som huvudinstrument och bland tjejerna var det 12 som sjöng av 15. I min nuvarande GG klass i Stockholm är det sex av sju tjejer som har sång som huvudinstrument.

Jag hoppas att jag behandlar mina elever lika. Att jag använder samma språk, att jag uppmanar och visar samma engagemang för tjejer och killar. Men jag vet att det är lätt att säga att man behandlar alla lika, men svårare att göra det. Vårt samhälle är könsindelad, vår klädsel, våra intressen, vår musiksmak, vårt val av instrument och vårt val av yrke.

Jag är snart utbildad musikhögskolans utbildningen och jag ser mitt blivande yrke som en chans att få inspirera och öppna upp barns och ungdomars kreativa sida med hjälp av musik och skapande. Jag vill visa den glädje man kan få av musik och att ALLA kan musicera och skapa utifrån sina egna känslor, tankar och kunskaper. Att hitta ett ämne att skriva om var inte svårt. Jag visste redan långt innan vad jag ville skriva om: genus och kvinnors musik. Två stora ämnen att skriva om med många intressanta infallsvinklar.

---

³ <http://tidningsarkivet.se/fuzz>

Jag gjorde min långpraktik på ett estetiskt gymnasium i Stockholm där jag själv har gått en gång i tiden. Jag tyckte att det kunde vara intressant att komma tillbaka till en skola och se den från ett annat perspektiv och även se hur skolan och lärarna har utvecklats. Väl på praktiken satt jag under en lunch i lärarköket och lyssnade på några musiklärare som samtalade kring några elever som skötte sig bra i skolan men inte riktigt tog för sig pga att de betedde sig så ”tjejigt”/”grabbigt”. De tog upp vilka skillnader det var på vissa tjejer och killar på skolan och hur det påverkade deras arbetssätt. Då insåg jag att det var just det här som jag ville undersöka.

ÄMNE

Under läsåret 2007 hade vi en genus- föreläsning och några lektioner som handlade om genusperspektivet i undervisningen, i klassen, hos eleverna och i mötet mellan elev och lärare, men vi gick inte in så djupgående, vilket jag tycker var synd. Många tankar och funderingar väcktes till liv hos mig.

Jag började fundera över mina egna reaktioner och åsikter kring just genus och insåg att ämnet i sig är väldigt komplext. Det som intresserade mig mest var kvinnors musicerande som tex. varför ingen tjej i min högskoleklass spelar trummor, bas eller gitarr som huvudinstrument och hur det då är för de få kvinnliga musiker som har valt just dessa instrument?

Jag har valt att undersöka ett antal lektioner i ensemblespel på ett estetiskt gymnasium, för att se hur killar och tjejer agerar under en och samma lektion utifrån ett genusperspektiv. Jag vill ta reda på hur killar och tjejer kommunicerar med varandra och med läraren. Skapas det tydliga könsmonster i gruppen och behandlar läraren eleverna lika oavsett kön? Tanken var att undersöka en typisk pop- och rockensemble där det fanns en eller flera tjejer som inte sjöng utan spelade instrument som man lätt förknippar som ett typiskt ”manliga” instrument, såsom elgitarr, elbas och trummor.

SYFTE

Syftet med mitt arbete är att utifrån ett genusperspektiv undersöka en pop- och rock ensembleundervisning.

Jag har använt mig av nedanstående frågeställningar:

- Finns det tydliga traditionella könsmonster på killar och tjejers agerande i en ensembleundervisning?
- Hur mycket utrymme tar man som tjej/kille i en ensemble?
- Kan man se en särbehandling från lärarens sida mellan killar och tjejer?

TEORETISK BAKGRUND

Jämställdhet

Jämställdhet innefattar mäns och kvinnors lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter och innebär att kön inte skall stå som hinder inom till exempel jobbsökande. Det inkluderar därmed bland annat samma möjligheter till samhällsinflytande, ekonomiskt oberoende, företagande, och utveckling i arbetet.⁴

Barn - och elevskyddslagen har i första paragrafen beskrivit att man har som ändamål att främja barns och elevers lika rättigheter samt att motverka diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Lagen har också till ändamål att motverka annan kränkande behandling.⁵

Könsstruktur

Könsstruktur innebär att samhället är indelat i olika könsmonster. De har att göra med att våra traditioner, normer och hur vårt samhälle är strukturerat sätter gränser för vad vi anser är normalt och accepterat. Allt detta leder till olika typer av könsmonster. Nya monster uppstår när vi bryter mot våra normer och regler.

Könstrukturen handlar inte bara om att olikheterna mellan män/manligt och kvinnor/kvinnligt understryks och dessutom ofta överdrivs, utan också om att män och kvinnor tillskrivs olika värde.⁶

”Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan och de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar att motverka traditionella könsmonster. Den ska ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla förmåga och intressen oberoende av könstillhörighet. Eleverna skall uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som är manligt och kvinnligt”.⁷

Normer

Hedlin skriver att idéhistorikern Karin Johansson menar att när begreppen kvinnomedicin och kvinnoläkare skapades på 1700-talet så byggde detta på en uppfattning om att mannen var den enda normala människan. Det innebar att den historik om människan som skrevs och som fortfarande skrivs i historieböcker, till stor del handlar om männen.⁸

I vilket samhälle som helst har vi olika uppfattningar om vad som anses vara manligt och kvinnligt. Om man som man/kvinna betar sig annorlunda och utanför dessa normer och ramar som vi har skapat så betraktas man som udda. Överallt ser och hör man att vi fortfarande lever i ett så kallat manssamhälle.

---

⁴ Wikipedia: sv.wikipedia.org

⁵ JämO <http://www.jamombud.se/skolan/barnochelevskyd.asp>

⁶ Hedlin, M (2006) Jämställdhet – en del av skolans värdegrund, sid 30

⁷ Lpo 94, sid 4

⁸ Hedlin, M (2006) Jämställdhet – en del av skolans värdegrund, sid 30

Vad innebär det? Om en kvinna jobbar i ett mansdominerat yrke, behöver hon då anpassa sig för att räknas som lika värd? Många yrken är så starkt förknippade till ett kön. När man talar om en polis utan att nämna kön så tänker vi automatiskt på att det är en man, annars skulle man lägga till kvinnlig polis. Samma sak gäller forskollärare eller dagisfröken där kvinnor står för majoriteten. Många yrken är så starkt kopplat till kön att man inte ens ändrar ändelserna tex. bankman, sjuksköterska, brandman och läkare. Hur ser det ut i musikens värld? Hur förhåller vi oss när det gäller kön och instrument? Kan en harpist vara en man? Kan en kontrabasist vara en kvinna? Yrkesområden där kvinnor dominerar i antal är oftast knutna till barn, vård, skola och omsorg.

Ett ställe där den manliga normen kan vara lätt att upptäcka är bland sakregister i läroböcker. I historieböcker kan man till exempel finna hänvisningar till ”kvinnoarbete”, medan termen ”mansarbete” saknas. Ett annat exempel är när ”kvinnlig rösträtt” är sökord medan manlig rösträtt helt enkelt definieras som ”rösträtt”.⁹

GENUS OCH GENUSFORSKNING

GENUS

Ordet genus kommer från latin och betyder, slag, sort, släkte, kön. Ordet genus står för det sociala och kulturella kön en människa skapas till. Man kallar det kort för det sociala könet. Om man ska se något ur ett genusperspektiv innebär det att man vill synliggöra könsförhållanden och omskapa och neutralisera dessa genom att forma nya attityder och beteendemönster.¹⁰

Föreställningar och berättelser om kön, genus, genomsyrar vårt tänkande och präglar inte bara sexualitet och familjeliv utan också arbetsmarknad, politik, religion, juridik etc.¹¹

Genusperspektivet tar fram idéer och föreställningar om manligt och kvinnligt och undersöker hur våra begrepp och tankar om manligt och kvinnligt skapar möjligheter eller motstånd inom olika områden. Med ett genustänk kan man försöka att sträva mot att radera våra invanda tankar och mönster kring vad som är typiskt manligt och kvinnligt och att försöka tänka utanför den så kallade dualistiska uppdelningen dvs. mellan manligt och kvinnligt. Jag anser att meningen med det är att försöka leva utanför könsramarna, för inom en viss ram har vi våra regler hur vi ska tilltala en person, hur vi ska klä oss, vilket jobb vi ska ta, hur vi ska uppfostra våra barn och till och med hur vi ska sitta och röra på oss.

GENUSFORSKNING

Genusforskning är inte samma sak som jämställdhetsforskning, inte heller är det politik eller en ideologi. Det finns en tydlig koppling mellan genusforskning och samhällets strävan efter ökad jämställdhet på så sätt att en del av genusforskningen undersöker hur olika villkor för män och kvinnor återskapas.¹²

---

⁹ Hedlin, M. 2006. Jämställdhet – en del av skolans värdegrund. s. 31.

¹⁰ Wikipedia. sv.wikipedia.org

¹¹ Vetenskapsrådet, 2005. Vetenskapsrådets kommitté för genusforskning – Genusforskning i korta drag. s. 3

¹² Hedlin, M. 2006. Jämställdhet – En del av skolans värdegrund. s. 42.

Det vi idag kallar för genusforskning uppstod under 1960-talets kvinnorörelse och det var under den perioden som fler kvinnor började studera på universitet. Man uppmärksammade att mycket av den historia och forskning som sades handla om människan i själva verket handlade enbart om mannen.

Det ledde till att ”womens studies”, kvinnoforskningen, startades under 1960-talet vid amerikanska universitet. I Sverige kom kvinnoforskningen igång under 1970-talet. Från början ägnade sig kvinnoforskarna mest åt att utforska olika områden ur ett kvinnoperspektiv. Tanken var att detta skulle komplettera den manligt inriktade forskningen. Efterhand blev det alltmer uppenbart att kvinnors och mäns livsvillkor är så starkt beroende av varandra att även den här typen av kompletteringsforskning gav en ofullständig bild. Det framstod också tydligt att varken kvinnor eller män kan ses som enhetliga grupper och att forskningen måste utvecklas för att fånga mer komplexa förhållanden.¹³

KÖNSMEDVETEN PEDAGOGIK

En könsmedveten pedagogik bör:

- Synliggöra och problematisera betydelser av kön i all verksamhet som rör högre utbildning.
- Tillgodose kvinnliga och manliga studenters lärande vid varje enskilt moment i grund- och forskarutbildning.
- Innebära ett ifrågasättande och en förändring av pedagogikens och den konkreta undervisningens struktur, innehåll och praktik.
- Utvidga vårt sätt att se på och förstå verkligheten, kritiskt belysa vår uppfattning om vad vetenskap är, samt förändra maktrelationer mellan kvinnor och män.¹⁴

Fredrik Bondestam, som är forskare inom genusvetenskap, anser att ”det är särskilt viktigt att påpeka att en grupp storlek, könssammansättning och kunskapsnivå, liksom lärarens erfarenhet, ämnet och undervisningsmetoden skapar unika förutsättningar för lärande”.¹⁵

”Vad vi sammanfattningsvis kan ta med oss in i rummet som lärare är en vetskap om att vi liksom våra studenter agerar utifrån föreställningar om kön som dels är bristfälligt uttalade eller mer eller mindre omedvetna för oss, dels för att dessa föreställningar får fritt spelrum om vi inte placerar kunskap om kön i förgrunden i vår pedagogik”.¹⁶

”Det finns undersökningar om vem som talar eller tiger, avbryter eller blir avbruten, samt även detaljerade analyser av kroppsspråk och fysisk organisation i rummet med hjälp av videoupptagningar”.¹⁷

- Män talar och kvinnor tiger.

---

¹³ Hedlin, M 2006. Jämställdhet – en del av skolans värdegrund. s. 44.

¹⁴ Bondestam, F 2004. Könsmedveten pedagogik för universitetslärare och högskolelärare. s. 18.

¹⁵ Bondestam, F 2004. Könsmedveten pedagogik för universitetslärare och högskolelärare.

¹⁶ Bondestam, F 2004. Könsmedveten pedagogik för universitetslärare och högskolelärare. s. 12.

¹⁷ Bondestam, F 2004. Könsmedveten pedagogik för universitetslärare och högskolelärare. s. 11.

- Mäns frågor följs oftare upp.
- Män försöker avbryta och lyckas avbryta oftare än kvinnor.
- Män stöds oftare i sina anföranden av både manliga och kvinnliga lärare.¹⁸

I skolverkets nyhetsbrev skriver Helena Norman: ”Dagens könsmonster möjliggör att pojkar dominerar klassrumsundervisningen. De tar mer plats, styr samtalet och får mer uppmärksamhet av lärarna. Vissa forskare menar att undervisningen till stor del anpassas efter pojkars förutsättningar och att dagens läromedel speglar mäns erfarenheter. Men i motsats till undervisningens innehåll och metoder menar man att skolans bedömningssätt gynnar flickor som bättre motsvarar kraven i den öppna och dolda läroplanen”.¹⁹

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

En rapport från skolverket menar att ”könsfördelningen i gymnasieskolan är särskilt ojämn på de yrkesförberedande linjerna/programmen. Elevernas val är tydligt influerade av yrkenas traditionella könsmärkning”.²⁰

I lpf 94 finns det riktlinjer som läraren ska följa där det innefattar att ”se till att undervisningen till innehåll och uppläggning speglar både manliga och kvinnliga perspektiv”.²¹

Det finns en mängd forskning, undersökningar, observationer och studier på könsskillnader i skolan. Jan Einarsson och Tor Hultman har skrivit God morgon pojkar och flickor som är en studie om språkliga könsskillnader i skolan.²²

Musikpedagogen Maria Callissendorff har skrivit en doktorsavhandling där hon har studerat förskolebarns musikaliska inlärning i fiolspel. Sex barn i en grupp observerades under ett läsår. Barnen, föräldrarna och läraren intervjuades vid tre tillfällen; före spelstart, efter en termin samt efter två terminer. Meningen med observationen var att tydliggöra barnens perspektiv på sitt eget lärande.²³

Christoffer Holgersson har skrivit och gjort en studie där han har mätt skillnaden på talutrymmet mellan flickor och pojkar på musiklektioner i Adolf Fredriks musikklass. Han har använt sig av videoobservation och enkäter med frågor till elever och lärare för att ta reda på elevernas och lärarnas egna uppfattningar om tillåtna och spontana yttranden på lektionerna. Resultatet av enkäten jämfördes sedan med resultatet av videoobservationen.²⁴

Hur ser det då ut inom musiken? Tittar vi idag på könsfördelningen när det gäller val av instrument såsom trummor, elgitarr och elbas på Musikhögskolan i Malmö och i Stockholm och på estetiska programmet så spelas dessa instrument mest av män. Harpa och tvärflöjt är instrument som flest kvinnor spelar. Jag kollade upp några av våra

¹⁸ Bondestam, F 2004. Könsmadveten pedagogik för universitetslärare och högskolelärare.

¹⁹ Skolverkets nyhetsbrev 2005 nr: 7

²⁰ Skolverket (2006) Rapport 287 sid 46

²¹ Lpf 94, sid 12

²² Einarsson, J & Hultman T, (1984), God morgon pojkar och flickor

²³ Callissendorff, M 2005. Om man inte vill spela - så blir det jättesvårt.

²⁴ Holgersson C (2006/2007), Flickor och pojkar i klassrummet

symfoniorkestrar i Sverige och upptäckte att det bara finns kvinnliga harpister och det är fler kvinnor än män som spelar tvärflöjt.

Enligt en rapport från högskoleverket som har utvärderat musikerutbildningar vid svenska universitet och högskolor, visar det sig att på Kungl. Musikhögskolan i Stockholm är könsfördelningen bland studenterna skiljer sig åt mellan de olika inriktningarna. Inom avdelningen för jazz och afroamerikansk tradition är det en stark manlig dominans. Könsfördelningen bland hela lärarkåren visar en klar majoritet av manliga lärare. Bland de tillsvidareanställda lärarna är 72 % män, medan det inte finns några kvinnor bland lärare med förordnanden mellan ett till fem år. Av de timanställda lärarna är 79 % män.²⁵

Enligt samma rapport är könsfördelningen bland studenterna på Musikhögskolan i Malmö rätt jämn om man kollar alla utbildningar: 54 % är män och 46 % är kvinnor, men om man tittar enbart på musikerutbildningen med inriktning jazz/afro, är majoriteten av studenterna män (96 %). På musikerutbildningen med inriktning klassisk är det omvänt; där finns 86 % kvinnor. På kyrkomusikerutbildningen är det en lite jämnare könsfördelning, 42 % män och 58 % kvinnor. Även i lärarkåren i Malmö har man en majoritet av manliga lärare. Musikhögskolan i Malmö är den enda musikhögskola i Sverige som förutom jazz, klassiskmusik och folkmusik även har rockutbildning på IE- och GG- nivå. Även där står männen som en tydlig majoritet bland både studenter och lärare.²⁶

Stockholms estetiska gymnasium

På Stockholms estetiska gymnasium där jag gör min observation går det ca 210 elever varav 147 tjejer och 63 killar. Lärarkåren är fördelat så här: 17 kvinnor och 20 män. I en enkät utförd i samband med kompetensinventering visade sig Stockholms Estetiska Gymnasium vara en föredömligt jämställd arbetsplats där ingen kände sig särbehandlad p.g.a. kön etc. Sexuella trakasserier förekom enligt uppgift inte heller.²⁷

Även om skolan i sin helhet är en jämställd arbetsplats för både elever och lärare så finns det i musikprogrammet en könsfördelning där majoriteten av tjejerna har sång som huvudinstrument inom pop och rockgenren och killarna dominerar bland instrument som elbas, elgitarr och trummor.

---

²⁵ Högskoleverket, Rapport (2007): 28 R. s. 41-42

²⁶ Högskoleverket, Rapport (2007): 28 R. s. 55.

²⁷ www.estetiska.se/arbetsplan.htm

METOD

OBSERVATIONSMETODER

Det finns många olika varianter av observationsmetoder att använda sig utav. Beroende på vad för sorts undersökning man gör kan man på olika sätt dokumentera med hjälp av foto eller videoobservation, anteckningar och ljudinspelning.

Vad kan man observera?

Deltagarnas agerande – gruppdynamik, handlingar, verbala uttryck och icke verbala uttryck.

Arbetsmoment – Vad ingår under observationstillfället och hur ser momenten ut?

Tid och mängd – samtal, diskussion, instruktion tex. från lärare till elev.

Ostrukturerad form

Beteende – Sociala situationer, beteendemönster, enskilda handlingar, och prestationer hos en eller flera personer studeras utan att forskaren medvetet påverkar förutsättningarna för beteendet. Några typexempel: klassrumsobservation, barnobservation, motorik- och teknikstudier.

Muntligt material – En eller flera personers utsagor studeras utan att forskaren medvetet påverkar förutsättningarna för det som försökspersonerna har att säga. Typexempel: studier av klassrumskommunikation, barnspråk och radioprogram.²⁸

Strukturerad form

Beteende – Socialt och individuellt beteende studeras under förutsättningar som kontrolleras av forskaren. Hit räknas alla experiment och testsituationer som inte förutsätter muntlig eller skriftlig kommunikation. Typexempel: experiment med labyrintinläring, olika typer av småbarnstest, fysiologiska arbets- och belastningstest.

Muntligt material – en eller flera personers utsagor studeras under former som kontrolleras eller medvetet påverkas av forskaren. Graden av styrning kan varieras starkt. Typexempel: intervjuer och verbalt grundade test.

METODVAL FÖR OBSERVATION

Denna undersökning kommer att genomföras med hjälp utav videoobservation. Jag valde att använda en ostrukturerad observation för att få så mycket information till mitt arbete i utforskande syfte och eftersom jag inte ville förstöra min undersökning med min förförståelse. För kanske om jag skulle ha valt att enbart föra anteckningar så hade jag kanske förlorat viktig information pga. mina egna tolkningar kring samtal, uppföranden etc.

---

²⁸ Hartman, S (1993,Handledning, sid 28

SKOLAN OCH DELTAGARE

Innan jag går vidare med min undersökning kan det vara bra att få lite information om skolan och deltagarna. Stockholms estetiska gymnasium är en friskola som startades år 1999. Det går ca 230 elever som har valt musik, teater eller dans. Det är 9 klasser totalt och tre i varje årskurs och program. Skolan ägs och drivs av både elever och lärare tillsammans, på lika villkor. Eleverna har majoritet i styrelsen som driver skolan.

Skolans historia startar redan 1993 i Solna då Skytteholms gymnasium fick estetiskt program och på skolan fanns även bygg-, målar-, el- och fordonsprogrammet. Estetprogrammet samarbetade då med Solna Kulturskola där eleverna hade delar av sin yrkesundervisning. Kommunens politiker valde att lägga ned estetiska programmet vilket ledde till att många engagerade elever och lärare bildade STEG, Stockholms estetiska gymnasium. År 2002 flyttade skolan till Liljeholmen. För att komma in på skolan krävs det en sökning/audition.

Deltagare

Eleverna som deltar i min undersökning går sitt sista år på skolan. Båda grupperna har spelat ihop sen 1:a årskursen på gymnasiet. Den ena gruppen består av 2 tjejer och 4 killar och den andra 1 tjej och 5 killar. Jag valde just dessa två grupper pga att här spelar alla ett huvudinstrument och det finns ingen som har sång som huvudinstrument. Den ena gruppen som jag kallar grupp A filmades vid två tillfällen och grupp B filmades endast en gång.

Med respekt mot lärare och elever så förblir alla anonyma, men varje deltagare har fått en förkortning för att läsaren ska veta vilka som spelar vad, och vem som tjej/kille och lärare/elev.

Förkortningar: T = Tjej, K = kille och KL = Lärare

I grupp A har både T1 och K1 trummor som huvudinstrument och K2 och K4 har gitarr. Ungefär varannan gång turas man om att spela på sina huvudinstrument. I grupp B spelar K2 och K3 trummor och då turas dem om att spela på trumset och slagverk varannan gång. T1 och K4 byter också mellan elbas och elgitarr.

Deltagare:	Grupp A Lektion 1 Instrument:	Grupp A Lektion 2 Instrument:
T1	Keyboard	sång
T2	gitarr	trummor
K1	trummor	bas
K2	Bas	gitarr och kör
K3	Synth	Ledare
K4	(frånvaro)	gitarr

Deltagare:	Grupp B Instrument:
T1	Gitarr och bas
K1	Piano
K2	Trummor och slagverk
K3	Trummor och slagverk
K4	Bas och gitarr

Arbetets upplägg

Min undersökning bygger på tre videoinspelningar dvs. tre lektionstillfällen.

Här nedan har jag skrivit ner de tre lektionerna i varsin tabell. Jag har i korta drag skrivit upp varje lektionsmoment och varje samtal mellan elev och lärare och mellan elev och elev och därefter har jag med hjälp av ett tidtagarur klockat varje delmoment. Jag tycker att det har en betydelse att tydligt se lektionens upplägg från start till slut. Med denna metod mäter jag även tiden på varje deltagares yttranden dvs. samtal mellan elev och elev och mellan elev och lärare.

Jag vill ta reda på hur mycket utrymme man tar som tjej/kille i en ensemble. Finns det en tydlig skillnad på pojkars och flickors verbala och icke verbala beteenden i ensemblespel? Först var min tanke att skriva ner alla former av verbala samtal men det blev för komplicerat pga att instrumentens placeringar försvårade videoinspelningen. Det blev svårt att få med alla i en och samma bild och vissa vinklar gick tyvärr inte att filma pga för lite utrymme i rummet. Det ledde till att man inte kunde höra exakt vad vissa sa under några tillfällen pga. att mikrofonen tar in det starkaste ljudet. Det innebär att när någon pratar samtidigt som en annan spelar på ett instrument så tar inte mikrofonen in samtalet utan instrumentet.

Efter mina observationer ställde jag frågan öppet hur länge man trodde att man verbalt uttryckte sig under lektionen i tid.

Det jag skulle ha kollat upp innan jag påbörjade denna undersökning var hur elevernas och skolans schema såg ut under våren. Tanken var att jag skulle filma ett antal lektioner med enbart en grupp, men med sportlov, påsklov, studiedagar och sjukfrånvaro så blev det inte så många träffar som jag hade hoppats på. Därför blev det 2 grupper.

Den information jag gav till eleverna var i att jag skulle filma några lektioner och observera gruppen utifrån ett genusperspektiv. Den ena läraren visste lika mycket som eleverna och den andra hade jag samtalat med om genusfrågor innan jag visste vad jag skulle skriva om.

Videoobservation 1.

Lektionens upplägg i tid.	Grupp A Lektion 1. 60 minuters lektion Låt: Down to the nightclub – Tower of power
10 min	Eleverna droppar in och KL delar ut noter spelar upp låten. Alla lyssnar och spelar med låten. KL visar först K1 och K2 formens uppbyggnad och går sedan till T2 och instruerar. KL spelar upp låten några gånger så alla har formen och har koll på alla rytmiska delar.
4 min	K1 och K2 övar att spela ihop med hjälp av KLs instruktioner.
3,5 min	KL övar blåsstämmorna på keyboard och synt med K3 och T1. K3 och T1 övar stämmorna med originallåten. Undertiden KL hjälper till med blåsstämmorna övar resten av gruppen att spela med låten. KL visar T2 hur hon ska spela genom att ta hennes gitarr och visar kompet. Han ser även till att hinna stämma gitarren under tiden.
12 min	Gruppen övar låten tillsammans. KL visar in K3 och T1 blåsrytmiseringarna. KL går till T2 och visar hur hon kan lägga om ackorden.
7 min	Gruppen spelar låten några gånger tills de svåra partierna sitter någorlunda. K1 och K2 övar ihop och försöker bli ”tajta”. KL instruerar K3 och T1, undertiden sitter T2 och inväntar gruppen.
14 min	KL övar slutet på låten med T2. Gruppen spelar igenom sticket på låten. KL övar samma sak med K3 och T1. Alla spelar och övar tills hela formen sitter.
10 min	Lyssnar på låten igen och övar slutet.

Videoobservation 2.

Lektionens upplägg i tid.	Grupp A Lektion 2 60 minuters lektion Låt: Yours to keep – Teddybears Sthlm Detta lektionstillfälle ingick i en del av kursen där varje elev skulle leda lektionen och bestämma låt. Lärarens roll var observatör.
15 min	Eleverna droppar in en efter en. K3 har valt låt för denna lektion. K3 instruerar och gruppen börjar spela. (Alla hade fått låten och noterna innan och hunnit öva på sin del)
10 min	K3 förklarar för gruppen låtens form och struktur. T1 frågar om det går bra att transponera ner låten från F-dur till D-Dur. K1 ber om hjälp och undrar hur basen ska spela. Några minuter går till att transponera om låten. Många frågor ställs till K3 av alla angående låtformen. Gruppen testar att spela låten i den nya tonarten. K1 har svårt för baskompet och K3 sjunger basfiguren några gånger och hjälper K1. K1 kommer med ett förslag på att avsluta låten med bara sång och trummor.
5 min	KL frågar K3 om han har fler instruktioner att ge till var och en för att finslipa låten. Gruppen spelar låten en sista gång.
10 min	KL berättar för gruppen hur terminen ser ut och hur många lektioner det är kvar. Gruppen diskuterar vilka låtar som ska spelas på terminsredovisningen. T1 vill spela låten som T2 valde att leda. T2 har ett förslag på en låt som även K4 tycker om men anser att den kan vara svår. Gruppen diskuterar vad man definierar en låt som är svår att spela. K4 nämner en låt som han vill spela. Alla är delaktiga i diskussionen.
	Resten av tiden samtalar KL med K3 om dagens lektion och detta filmades inte eftersom det inte har med min undersökning att göra.

Videobesiktning 3.

Lektionens upplägg i tid	Grupp B Lektion 1 Lektionstid: 60 min Låt: Oleo och Groove
19 min	Lektionen startar inte igång direkt pga. att alla inte är på plats. KL går igenom slutackordet med K1 på låten Oleo. KL frågar T1 om hon är färdig med att stämma sin gitarr. Gruppen övar låten i ett övningstempo utan solo-delarna.
7 min	KL ger komplimang till K2 och instruerar med några tips. KL frågar T1 om det känns bra och uppmuntrar hennes insats. KL vill höra mer av T1 och ber K1 att spela lite mer laidback. Gruppen övar med ett nytt tempo och går vidare till solo-delen. KL går till T1 och ställer in och höjer hennes förstärkare.
8 min	KL frågar vilka som skulle spela solo på låten. K1 och K5 svarar. KL frågar T1 om hon vill spela solo, men hon känner sig tveksam och KL låter henne få känna efter under lektionens gång. KL förklarar inför gruppen hur solorundan är uppbyggd. Låten spelas och K1 börjar sola. KL frågar vad som hände när gruppen spelade. K4 erkände att han spelade fel. KL ber K4 och T1 spela ihop sig och instruerar K4 under tiden. K2 spelar med för att hålla ett fast tempo. KL ber T1 att spela kompfiguren själv. KL frågar T1 om hon undrar över något och om hon vill ha hjälp.
6 min	KL förklarar inför gruppen hur man spelar ett sextackord och visar hur man kan förenkla greppet på gitarren. K4 kommer med ett förslag på ackordläggning. K4 frågar hur låtformen gick. KL förklarar låtens form till alla. Låten spelas igen från början till slut och med solo som spelas av K1.
9 min	K2 får grundläggande instruktioner i trumspel av KL Gruppen spelar. KL frågar om T1 kan spela slutackordet E7-11. K1 och K4 hjälper till att hitta en lämplig läggning på gitarr. KL visar hur K2 ska räkna in och ger lite tips på varianter som är användbara.
5 min	KL ger instruktioner till var och en som dem ska öva på till nästa gång. KL förklarar för K2 om dynamiken när det gäller alla delar på låten, T1 ska öva på ackorden, K4 ska lära sig formen, K1 ska öva på solot och K3 kan försöka att hitta olika licks och sätt att spela på. Gruppen spelar låten en sista gång.
7 min	K2 och K3 byter instrument. T1 och K4 byter instrument. Gruppen förbereder sig inför nästa låt och under tiden uppmanar KL att alla måste se till att öva på låtarna innan varje lektion. KL visar hur K2 ska spela på slagverk. Gruppen spelar. KL visar hur T1 ska spela. Gruppen spelar och under tiden instruerar KL hur K2 ska spela. KL ber alla att kolla på låten ännu en gång.

RESULTAT

Jag har delat upp resultatkapitlet i tre delar, en för varje lektion där jag utgår ifrån mina tre frågeställningar.

- Finns det tydliga traditionella könsmonster på killar och tjejers agerande i en ensembleundervisning?
- Hur mycket utrymme tar man som tjej/kille i en ensemble?
- Kan man se en särbehandling från lärarens sida mellan killar och tjejer?

Jag kommer att tolka mitt material utifrån mina iakttagelser och anteckningar från videoobservationen. Den andra lektionen med grupp A leddes av en elev vilket innebär att den tredje frågeställningen inte går att svara på.

Grupp A lektion 1

Finns det tydliga traditionella könsmonster på killar och tjejers agerande i en ensembleundervisning?

Gruppen har spelat och känt varandra i snart tre år. Det jag kan se utifrån mitt perspektiv som observatör och före detta VFU-praktikant på skolan är att grupperna är samspelade och lyhörda mot varandra och mot läraren. En elev uttryckte ”i den här ensemblen respekterar vi varandra och den som leder låten förtjänar all respekt oavsett om det är en lärare eller elev”.

Eleverna själva berättar att vissa i grupp B vill byta grupp till grupp A för att det är bättre arbetsklimat i den gruppen. I grupp A spelar två tjejer och fem killar. Det jag ser är att vissa killar yttrar sig mer spontant och kommer med mer tips till de andra i gruppen än tjejerna, men det finns även 2 killar som inte yttrar sig lika mycket som de andra killarna. Eftersom vissa i gruppen turas om att spela på instrumenten vid ungefär vartannat lektionstillfälle så skapas det en annan gruppstruktur. Några får spela på instrument som inte är deras huvudinstrument och ett resultat blir att eleverna känner sig osäkra och tar inte för sig lika mycket som dem skulle göra på sitt huvudinstrument.

Deltagare	
T1 –	Yttrar sig mer och är betydligt mer spontan mot gruppen med frågor och kommentarer om man jämför med T2
T2	Frågar inte rakt ut utan väntar tills KL kommer till henne och instruerar. T2 satt för sig själv och hade ingen kontakt med någon i gruppen.
K1 och K2	Samarbetade mycket med varandra. I den här gruppen yttrar sig K1 och K2 mest under denna lektion.
K3	T1 och K3 spelade båda synt, men inga spontana yttranden pågick mellan varandra.
K4	Var ej närvarande under denna lektion.

Hur mycket utrymme tar man som tjej/kille i en ensemble?

Det jag kan se är att mycket beror på svårighetsgraden på låten och om man spelar på sitt huvud- eller bi-instrument. Gruppen har själva uttryckt sig till läraren att man vill spela ”svåra låtar”. Ibland får eleverna låten hemskickad på mp3 några dagar innan lektionen vilket innebär att man hinner lyssna igenom låten och plankat ut sina delar. Låten som spelades på lektionen innehöll många svåra rytmiseringar och flera taktartsbyten. Rätt mycket fokus gick till trumkompet och blåsstämmorna. Eleverna hade placerat sig i tre stationer i rummet där K1 och K2 spelade ihop sig, T1 och K3 hade blåsstämmorna tillsammans och T2 på gitarr satt för sig själv. Läraren gick mellan dessa tre stationer och instruerade. Den som fick minst instruktion var T2. Ingen av tjejerna ställde frågor eller kommenterade under lektionens gång. T2 har egentligen trummor som huvudinstrument och fick spela gitarr på låten. Ackorden förenklades och hennes del i låten var att kompa. Låten är byggd på mycket rytmisk svåra blåsstämmor så läraren instruerade mest T1 och K3.

Kan man se en särbehandling från lärarens sida mellan killar och tjejer?

Av att ha lyssnat på lärarens verbala yttranden så är det enda jag kan se som är en skillnad är att KL gav T2 positiv respons som ”bra jobbat” och ”bra spelat” men inte till killarna. Han fick en mjukare sida när han samtalande och instruerade T2 än till resten av gruppen.

Grupp A Lektion 2

Finns det tydliga traditionella könsmonster på killar och tjejers agerande i en ensembleundervisning?

Denna lektion leddes av K3 och låten som spelades hade eleverna lyssnat på innan lektionen. Tjejerna var lika mycket delaktiga i lektionen som killarna. Vissa pratade mer än andra, men jag kan inte se några särdrag eller andra skillnader mellan killar och tjejer.

Hur mycket utrymme tar man som tjej/kille i en ensemble?

Jämför man lektionen innan med den här så pratar alla elever betydligt mer än på förra. Den som fick mest instruktioner från K3 var K1, men här ska man uppmärksamma att hans huvudinstrument är trummor och under denna lektion spelade han elbas. Eftersom gruppen kände till låten och hade övat innan gick det inte mycket tid alls till instruktion. K1 och K2 yttrade sig mest i gruppen om man inte räknar med K3.

Grupp B

Finns det tydliga traditionella könsmonster på killar och tjejers agerande i en ensembleundervisning?

I den här ensemblen spelar 5 killar och 1 tjej tillsammans, men under min observation var en av killarna frånvarande. Jag har även här svårt att dra en linje mellan killar och tjejer och se stereotypiska könsroller i den här gruppen. Det jag kan se är att T1 inte alltid lyssnar när KL instruerar de andra och kommer då lite efter i sitt spelande och blir då osäker. KL märker det och brukar då fråga om T1 hängde med och om hon har någon fråga. Hon tar inte för sig med det gör heller inte K2 och K3.

Hur mycket utrymme tar man som tjej/kille i en ensemble?

I den här ensemblen kan man säga att 2 av killarna i gruppen yttrar sig mest med att ställa frågor, komma med förslag och råd. De 2 killarna är mest aktiva och engagerade under hela lektionen än resten av gruppen. De 2 andra killarna är aktiva och har fokus på den som pratar men yttrar sig inte spontant under lektionen. T1 är passiv och yttrar sig inte spontant bara om KL ställer en fråga. Under denna lektion var det mest KL som pratade och instruerade.

Kan man se en särbehandling från lärarens sida mellan killar och tjejer?

Jag lyssnade igenom KL:s språk och hur han instruerade K2 och T1 och jag anser att det inte var någon skillnad alls. Han gav positiva kommentarer och uppmuntrade deras musicerande på liknande sätt. Eftersom T1 inte tar för sig och spelar lite försiktigt försöker KL få henne att höja sin förstärkare och några gånger bad han henne att höja och spela ut mer.

KL lade mest fokus på T1 och K2. KL frågade ett antal gånger till T1 om hon hängde med och om hon hade några frågor.

Resultat i tid

Efter de tre lektionerna ställde jag frågan till både elever och lärare om dem visste hur mycket man själv hade pratat under lektionstiden. Här nedan finns deras svar och mitt resultat.

Deltagare	Grupp A Lektion 1 Deltagarnas svar	Grupp A Lektion 1 Resultat
T1	Mindre än 1 min	Mindre än 1 min
T2	2 min	Mindre än 1 min
K1	3 min	3 min
K2	Mindre än 1 min	Mindre än 1 min
K3	Mindre än 1 min	Mindre än 1 min
K4	-	-
KL	10 min	15 min

Grupp A 2:a lektion

Här var det K2 som ledde lektionen och han gissade att han pratade väldigt mycket mer än vanligt. Han kunde inte gissa exakt hur länge han pratade. Alla i gruppen ansåg att dem pratade mer nu än när KL håller i lektionen.

Grupp B

K1 pratade mest av eleverna, men inte i 10 minuter utan 4-5 minuter. K4 pratade i ca 2-3 minuter sammanlagt. K3 sa endast en hel mening och instämde med ett AH! En cirkatid på 5 sekunder för K3. K2 pratade faktiskt mer än K3 men inte lika mycket som han trodde om man tar in alla gånger han räknade in gruppen. Det blev en cirkatid på 10 sekunder. KL pratade i 15 minuter.

Deltagare	Grupp B Deltagarnas svar	Grupp B Resultat
T1	-	-
K1	10 min	5 min
K2	1 min	0,5 min
K3	1,5 min	0,5 min
K4	3 min	3 min
KL	20 min	15 min

Resultat sammanfattning

Jag har i min undersökning filmat tre lektioner och observerat genusperspektivet mellan lärare och elever under ensemblespel. Under tiden har jag fört anteckningar. Jag har även tagit tid på var och en i gruppernas verbala uttryck. Det jag också tog tid på var lektionernas olika moment och vad som ingick i varje delmoment för att tydligt få en struktur på lektionen och se hur mycket utrymme varje elev får och även hur mycket läraren samtalar till varje elev. Det gemensamma musicerandet tog jag också tid på. Till sist frågade jag båda grupperna inklusive lärarna hur mycket de själva tror att de har verbalt yttrat sig. Jag har räknat ut att det tar ca 10 minuter innan lektionen kommer igång och alla elever är på plats och spelredo. Alla tider som finns i resultatet är inte exakta i sekunder. Jag har tagit den närmsta minuten för det ska bli enklare att läsa tiderna. Med denna undersökning ville jag ta reda på om man tydligt ser om det finns tydliga könsmonster hos en grupp musiker på ett estetiskt program där både killar och tjejer musicerar ihop.

Grupp A

Finns det tydliga traditionella könsmonster på killar och tjejers agerande i en ensembleundervisning?

Gruppen är samspelt och lyhörd mot varandra och mot läraren. Innan och efter lektionsstart fördes det diskussioner som alla var delaktiga i. Eleverna själva har uttryckt sig att i deras grupp har man en bra sammanhållning och att några i grupp B vill byta till grupp A. Vissa i gruppen yttrar sig mer spontant än andra i gruppen. Det finns även 2 killar som inte heller yttrar sig lika mycket som de andra killarna. Eftersom vissa i gruppen turas om att spela på instrumenten vid ungefär vartannat lektionstillfälle så skapas det olika gruppstrukturer. Några får spela på instrument som inte är deras huvudinstrument och ett resultat blir att eleverna känner sig osäkra och tar inte för sig lika mycket som dem skulle göra på sitt huvudinstrument.

Den andra lektionen som leddes av K3 tog tjejerna mer plats än på förra lektionen.

Grupp B

Finns det tydliga traditionella könsmönster på killar och tjejers agerande i en ensembleundervisning?

Jag har även här svårt att dra en tydlig linje mellan killarna och den enda tjejen i gruppen. Eftersom det bara blev en observation så blir denna fråga svår att svara på. Den skillnad jag ser är att T1 är den enda som sluter in sig och övar på att spela undertiden KL instruerar någon annan eller pratar med hela gruppen. Det leder till att hon kommer efter och KL märker det och brukar då fråga om T1 hänger med och om hon har några frågor. I den här gruppen är det två killar som mest yttrar sig och tar mer plats än resten i gruppen.

Grupp A

Hur mycket utrymme tar man som tjej/kille i en ensemble?

Den viktigaste faktorn beror på om man spelar på sitt huvud- eller bi-instrument. Eleverna känner sig säkrare och tar mer plats när de spelar på sitt huvudinstrument. De två lektionerna som jag observerade på bytte hälften instrument. Val av låt är också en bidragande faktor. Ju svårare låt desto mer blir det att instruera för läraren och mer övning sker på vissa instrument. Låten som KL ledde hade gruppen inte spelat innan och mycket fokus gick till trumkompet och blåsstämmorna.

Grupp B

Hur mycket utrymme tar man som tjej/kille i en ensemble?

Det var K1 och K4 som yttrade sig mest med att ställa frågor, komma med förslag och råd till både läraren och resten i gruppen. K2 och K3 är aktiva utan att verbalt yttra sig och har alltid fokus på den som pratar. T1 är passiv och yttrar sig inte spontant, bara om KL ställer henne en fråga.

Grupp A

Kan man se en särbehandling från lärarens sida mellan killar och tjejer?

Den skillnad jag kunde se och som till och med märktes av T2 var att han berömde hennes spel på ett annorlunda sätt än vad han gjorde med resten i gruppen. Han uppmärksammade henne med att ge henne beröm som bra jobbat och bra spelat.

Ingen annan blev uppmärksammad på samma sätt som hon. Han talade mer försiktigt och lugnare när han instruerade T2 än när han instruerade resten i gruppen.

Grupp B

Kan man se en särbehandling från lärarens sida mellan killar och tjejer?

Under denna lektion lägger KL mycket fokus på K2. Det kan bero på två saker att K2 inte tar för sig och känner sig en aning osäker i låten och att KL själv är trummis vilket blir att han kommer med många tips och instruktioner till K2. Jag hör ingen skillnad i KLs språk och hur han instruerade K2 och T1. Han gav positiva kommentarer och uppmuntrade deras musicerande på liknande sätt. T1 inte tar för sig lika mycket som de andra och har blicken nedsänkt på sitt instrument och KL frågar henne några gånger om hon hänger med.

DISKUSSION

I de båda grupperna fanns det både killar och tjejer som inte tar plats och yttrar sig knappt en mening under en hel lektion. Jag kunde inte se några tydliga könsmonster mellan killarna och tjejerna. Jag tror att anledningen till att några av eleverna som inte yttrade sig och inte var aktiva kände en osäkerhet i sitt spelande. En av trummisarna ursäktade sig och gjorde sig mindre för att han spelade fel. Det sättet att undervärdera sig själv har jag stött på många gånger bland tjejer då jag undervisat i skola på grundskola och gymnasium.

I Holgerssons studie blev resultatet att pojkar yttrade sig mer spontant än tjejerna. Oftast har man den bilden att pojkar är stökiga och flickor är tysta och blyga. Det finns många uppsatser som handlar om just den problematiken. Jag utgick från att tjejer inte tar lika mycket plats som killarna i en pop- och rockensemble. Ingen av tjejerna tog lika mycket plats som de killar som pratade mest. Men å andra sidan var det många av killarna som inte heller yttrade sig.

Inom rock- och jazzkulturen dominerar männen både i skolan, i kommersiella - och på undergroundscenen. Kanske kommer det alltid vara så men som musiklejare, instrumentallärare och ensembleledare anser jag att det är viktigt att bidra till jämställdhet mellan könen. För det finns skillnader som är viktiga att belysa.

Anledningen till att jag valde just dessa 2 grupper var att i varje grupp fanns det tjejer som spelade på instrument som mest spelas av män. Tjejerna utmärkte sig annorlunda än många av de andra tjejerna i deras klass när det gäller utseendet. Deras yttre attribut som kläder och smycken var mer lik killarnas än tjejernas.

Jag såg en försiktighet i T1s i grupp B musicerande. Jämför man grupp A och grupp B så finns det ett mer öppet socialt klimat hos grupp A. Eleverna yttrar sig spontant mer än grupp B. Det finns hos båda grupperna några som pratar och frågar mer än de andra, men om vi ska se detta ur ett genusperspektiv anser jag att inga tydliga könsmonster finns hos båda grupperna.

För att få fram ett reliabelt resultat skulle jag ha velat göra en kontinuerlig observation till exempel under ett helt läsår för att se om det är vissa moment som förekommer ofta. Eftersom det bara blev en observation med den ena gruppen och 2 med den andra så vet man inte om eleverna alltid beter sig som dem gör under mina observationer. Det är många faktorer som kan påverka en som till exempel lektionstiden, har man lektionen på morgonen eller på eftermiddagen, sammanhållningen mellan gruppen och hur man är som person.

Jag hade samtalat med läraren i grupp B innan jag hade bestämt mig för val av undersökning och vi diskuterade mycket kring genus och musik. Efter att jag bestämde mig för vad mitt arbete skulle handla om berättade jag det för honom och han var väldigt intresserad av att delta och ta reda på hur han agerar utifrån ett genusperspektiv.

Läraren berättade efter lektionen att han hade varit jättenervös inför min närvaro och la medvetet mer engagemang på tjejen i gruppen med att fråga henne och ge henne uppmärksamhet mer än vad han brukar göra. Även läraren som ledde grupp A tyckte att det var en intressant undersökning och även han medgav efter observationen att han betedde sig

lite annorlunda under min närvaro. Det märkte T2 och gav mig en blick och ett leende att det här var något annorlunda från lärarens sida.

Vi föds och uppfostras som pojke eller flicka. Vi ser oftast saker som klädstil, yrke, kroppsörelser, färger och former som manligt eller kvinnligt. Att tänka genus i pedagogiken behöver inte innebära att man ska försöka neutralisera allt utan att man skapar en könsmedveten pedagogik för att alla elever ska få synas, höras och bli behandlad jämställt. Hur man än förhåller sig till genus, feminism, manligt och kvinnligt så anser jag att det är viktigt när man jobbar med barn och ungdomar att se eleven som individ och försöka lägga sina åsikter och tankar om vad som är manligt och kvinnligt utanför klassrummet och försöka få fram ett arbetssätt där alla får utrymme oavsett om man är den tysta tjejen/killen eller den stökiga killen/tjejen.

De normer och könsmonster som finns i övriga samhället finns också inom skolan. Det Bondestam syftar på är att man synliggör och problematiserar betydelse av kön i all verksamhet som rör högre utbildning. Jag anser att det bör man göra även på grund- och gymnasieskola. Bondestam anser också att man ska ifrågasätta och förändra pedagogiken och den konkreta lektionens struktur och innehåll.

I denna uppsats har jag undersökt en mycket komplex fråga. Även om jag inte fick många tillfällen till att observera så har jag ändå kunnat hitta händelser och moment som är intressanta. Det finns många undersökningar på pojkar och flickors beteende inom förskola och grundskola, men någon undersökning på ensemblespel på högre nivå har jag inte lyckats hitta bland andra uppsatser och litteratur så jag hoppas att mitt ämne ska väcka intresse för fortsatt forskning. Tack vare den här uppsatsen har det väckts ett brinnande intresse kring genus hos mig.

Även om man inte kunde se en tydlig skillnad mellan tjejers och killars agerande i denna undersökning så innebär det inte att svaret är att de två ensembleerna är helt jämställda.

”Skolan har ett ansvar att motverka traditionella könsmonster. Den ska ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla förmåga och intressen oberoende av könstillhörighet.”

Så står det i Lpf 94 och jag instämmer helt, men jag tycker det är viktigt att både flickor och pojkar ska ha manliga och kvinnliga förebilder i skolan. Jag har inte stött på en kvinnlig ensemblepedagog under min tid på två musikhögskolor, estetiskt gymnasium och under VFU-perioderna som har pop-, rock- eller jazzinriktning. Jag anser att på musikhögskolans muskläroarutbildning borde det finnas mer kurser i ensemblemetodik och ensemblespel än vad det finns nu. Som jag tidigare har berättat är majoriteten bland de kvinnliga studenterna på en muskläroarutbildning sångerskor. Ensemblespel är en viktig del i musicerandet och som muskläroare ska man ha kunskaper i piano, gitarr, trummor och bas.

Som blivande muskläroare anser jag att det är viktigt att väcka liv i det kreativa skapandet och med musik som redskap stärka barn och ungdomars självkänsla. Min specialisering är inom pop- och rockensemble. Jag anser dock att det borde finnas mer fördjupningskurser i metodik och längre instrumentalkurser som löper hela studietiden. Jag hoppas att vi i framtiden får se fler kvinnliga ensemblepedagoger på musikhögskolor, kommunala musikskolor, kulturskolor och på självklart på grund- och gymnasieskolan.

REFERENSER

LITTERATUR

Bondestam, Fredrik (2004). *Könsmedveten pedagogik för universitetslärare och högskolelärare – En introduktion och bibliograf*. Stockholm, Liber AB
ISBN10: 9147052376 ISBN13: 9789147052370

Calissendorff, Maria (2005) *Om man inte vill spela - då blir det jättesvårt. En studie av en grupp förskolebarns musikaliska lärande i fiolspel*. Örebro Universitetet.
ISBN 91-7668-436-9

Einarsson, Jan & Hultman, Tor G (1984). *God morgon pojkar och flickor*. Stockholm, Liber förlag

Hartman, Sven (1993). *Handledning*, Universitet i Linköping, Lärarutbildningen

Hedlin, Maria (2006). *Jämställdhet – en del av skolans värdegrund*. Stockholm, Liber AB
ISBN 10: 9147053232 ISBN13: 9789147053230

Högskoleverket (2007). Rapport 28, *Utvärdering av grund- och forskarutbildning inom musikerutbildningarna vid svenska universitet och högskolor*. Stockholm, Högskoleverket
ISSN 1400-948X

Skolverket (2006). Rapport 287, *Könsskillnader i måluppfyllelse och utbildningsval*. Stockholm, Skolverket ISSN: 1103-2421 ISRN: SKOLV-R-287-SE

WEBREFERENSER

JämO <http://www.jamombud.se/skolan/barnochelevskyd.asp>
(17/12-08)

Larsson, Martin (2005). *Vägen till kunskap hos barn varierar kraftigt*. Örebro Universitet
http://www.oru.se/templates/oruExtNormal____27638
(17/12-08)

Skolverkets nyhetsbrev (2005), Norman Helena, Nr: 7
<http://www.skolverket.se/sb/d/1226/a/5174>
(17/12-08)

Stockholms estetiska gymnasium, likabehandlingsplan (2007),
<http://www.estetiska.se/arbetsplan.htm>
(17/12-08)

Sveriges mest jämställda land, <http://www.aftonbladet.se/wendela/article1203614.ab>
Publicerad 2007-11-08
(17/12-08)

Sveriges Radio P2 Jazzkatten nomineringar: <http://www.sr.se/cgi-bin/isidorpub/PrinterFriendlyArticle.asp?nyheter=1&ProgramID=1012&Artikel=1896497>
(17/12-08)

Tidningsarkivet, <http://tidningsarkivet.se/fuzz>
(17/12-08)

Vetenskapsrådet (2005), *Genusforskning i korta drag - Vetenskapsrådets kommitté för genusforskning*.
<http://www.vr.se/download/18.320a86de108dcd98cbc8000516/Genusforskning+i+korta+drag.pdf>
(17/12-08)

Wikipedia, den fria encyklopedin. <http://sv.wikipedia.org>

UPPSATSER

Holgersson, Christoffer (2006/2007). *Flickor och pojkar i klassrummet, - en studie i skillnaden i talutrymme mellan flickor och pojkar på musiklektion i musikklass*. Examensarbete. Kungl. Musikhögskolan, Stockholm

STYRDOKUMENT

Skolverket (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet* Lpo 94, Stockholm ISBN 91-85545-13-9 ISBN 978-91-85545-13-1

Skolverket (1994). *Läroplan för de frivilliga formerna. Gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, den kommunala vuxenutbildningen statens skolor för vuxna och vuxenutbildning för utvecklingsstörda* Lpf 94, Stockholm ISBN 91-85545-14-7 ISBN 978-91-85545-14-8